

Наташа Голубовић

ДРУШТВЕНИ КАПИТАЛ И ЕКОНОМСКО-ТЕОРИЈСКИ „ИМПЕРИЈАЛИЗАМ”

САЖЕТАК: Концепт друштвеног капитала је економској науци отворио простор за анализу друштвене структуре, друштвених норми и институција, односно простор за анализу дуго занемариваног утицаја социо-културних фактора на економске промене и процесе. Покушавајући да објасни како друштвене структуре, институције и обичаји могу да се формирају на основу индивидуалне оптимизације, односно да исте објасни логиком рационалног избора, економска наука је знатно приширила своје подручје анализе. Основни неокласични принципи проширили су се и на области које су традиционално сматране аналитичким тереном других друштвених наука. Овај процес се у научним круговима често означава као *колонизација* друштвених наука, односно економско-теоријски *империјализам*.

Циљ овог рада је да утврди какве су импликације ових промена на однос економске науке и осталих друштвених наука.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: друштвени капитал, социологија, економија, институције, друштвене норме

УВОД

Мало је концепата који су изазвали такво интересовање у економској науци у новије време, као што је то случај с концептом друштвеног капитала. Релативно дуго, делокруг економског приступа био је ограничен на тржиште, а рационалност, схваћена као максимизација корисности, била је ограничена на ценовни систем. Преференције, технологија и ресурси, гарантована и јасно дефинисана својинска права, узимани су као дати. Деловање ових егзогених фактора представљало је предмет истраживања других друштвених наука. У последњих неколико деценија, међутим, дошло је до значајних промена. Економска наука суочила се с два изазова: објашњење тржишних грешака и разлога за државну интервенцију. Отворио се простор за анализу друштвене структуре, друштвених норми и институција, односно за анализу дуго занемариваног утицаја социо-културних фактора на економске промене и процесе. Процес

транзиције постсоцијалистичких привреда, као сложена мешавина реформи у политичкој, економској и друштвеној сфери (при чему су смер и динамика промена у свакој од њих зависни од промена у осталим сферама), посебно је подстакао расправе о утицају друштвених детерминанти на економску активност. Шта је друштвени капитал, како утиче на економски развој, да ли је могуће квантификовати његове ефекте, итд., само су нека од питања на која истраживачи из друштвених наука покушавају да дају одговор.

Далекосежна импликација ових теоријских превирања је померање граница између економске науке и осталих друштвених наука. Док су се раније у економској анализи обичаји, морал, итд., узимали као дати и на њих се гледало као на ирационално понашање, данас се они посматрају кроз призму рационалног избора. Основни неокласични принципи проширили су се и на области које су традиционално сматране аналитичким тереном осталих друштвених наука. Покушавајући да објасни како друштвене структуре, институције и обичаји могу да се формирају на основу индивидуалне оптимизације, односно да се објасне логиком рационалног избора, економска наука је знатно проширила своје подручје анализе. Теорија јавног избора, економска анализа права, и слично, примери су примене методолошког индивидуализма (теорија рационалног избора) на области које су традиционално биле предмет истраживања других друштвених наука. Овај процес се у научним круговима често означава као *колонизација* друштвених наука, односно економско-теоријски *империјализам*.

Циљ овог рада је да утврди какве су импликације ових промена на однос економске науке и осталих друштвених наука.

АЛТЕРНАТИВНИ ПРИСТУПИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈИ ДРУШТВЕНОГ КАПИТАЛА

Концепт друштвеног капитала,¹ иако нов у економској науци, има дугу интелектуалну историју у друштвеним наукама. Тврдња да друштвени односи, друштвене мреже, норме и вредности утичу на функционисање и економски развој друштва одавно је присутна у економици, социологији, антропологији и политичким наукама. Међутим, иако су и раније неки аутори указивали на феномен ресурса или капитала који се налази у друштвеним односима, па чак и користили израз друштвени капитал, тек је током 1980-их и 1990-их друштвени капитал привукао значајнију пажњу научне јавности.

Иако има јасне социолошке корене, овај концепт су радо прихватили теоретичари из осталих друштвених наука. Од тројице аутора, које можемо означити као творце овог концепта, једино се П. Бурдије (Pierre

¹ Поред концепта друштвеног капитала постоји још неколико повезаних или сличних, који су коришћени у различитим студијама. Они укључују концепте потпут друштвене способности (Abramovitz, 1986), друштвене инфраструктуре (Hall & Jones, 1999) и друштвене кохезије (Ritzen, 2001).

Bourdieu) може означити као „чист” социолог. Р. Путнам (Robert Putnam), најпопуларнији од њих, је политиколог. И мада је Џ. Колеман (James Coleman) социолог, он је заговорник теорије рационалног избора, која представља основу економске анализе. Знатан број аутора који се данас баве анализом друштвеног капитала су економисти. Интерес организација као што су Светска банка и OECD (*Organization for Economic Cooperation and Development*) за друштвени капитал такође довољно говори. У истраживачким пројектима Светске банке, друштвени капитал дефинише се као „скуп институција, односа, ставова и вредности који управљају интеракцијама између људи и доприносе економском и друштвеном развоју (World Bank, 1998: 1)”. Концепт друштвеног капитала означен је као „недостајућа карика” (*missing link*) у економској анализи. У основи, концепт друштвеног капитала истиче друштвене и културне аспекте људског понашања, односно указује на то да ове димензије имају економске импликације.

Први аутор који је употребио израз друштвени капитал у значењу сличном које овај појам има данас је Л. Ханифан (Hanifan, 1920). Под друштвеним капиталом он подразумева оне невидљиве ресурсе који имају велики значај у свакодневном животу појединаца: добра воља, колегијалност, саосећање и међусобне везе појединаца и група. Израз друштвени капитал, у поменутом контексту, ретко се користио у наредних шездесетак година. Новије интересовање за овај концепт почело је 1970-их, када је Г. Лури (Loury, 1977) употребио израз друштвени капитал у контексту критике приступа ортодоксне неокласичне теорије проблему неједнакости у расподели дохотка, условљеној расним разликама у америчком друштву. Друштвени капитал Г. Лури дефинише као скуп друштвених ресурса које појединци користе у сврху акумулације људског капитала. Прву систематску савремену анализу друштвеног капитала срећемо код П. Бурдијеа. Током 1970-их и 1980-их, П. Бурдије је написао серију радова у којима је истраживао како репродукција културних образаца утиче на репродукцију односа између друштвених група и класа (Bourdieu 1972; 1977; 1986). У тим радовима, он прави разлику између три различита облика капитала, економског, културног и друштвеног, при чему под друштвеним капиталом подразумева друштвене везе које појединац користи као средство које му омогућава приступ ресурсима групе, а као крајњи резултат употребе тих ресурса јавља се економска добит.

Радови Г. Лурија значајно су утицали на Колеманову анализу друштвеног капитала, посебно улогу друштвеног капитала у креирању хуманог капитала. Колеман је у својој анализи доста користио радове економиста Г. Лурија и Бен-Пората (Ben-Porath), и социолога Н. Лина (Nap Lin) и М. Грановетера (Mark Granovetter). Интересантно је да се Колеман није позивао на Бурдијеа, иако се његова анализа коришћења друштвеног капитала у стицању образовања знатним делом подудара с Бурдијеовом анализом, с тим што је Бурдије о људском капиталу говорио у контексту културног капитала. Сматра се да је Колеманов рад *Улога друштвеног капитала у развоју хуманог капитала* (Coleman, 1988), био

она варница која је распламсала савремену расправу о социо-културној детерминисаности економске активности и друштвеном капиталу. Ову расправу је даље подстакла Путнамова (Putnam et al., 1993) студија о демократским институцијама у Италији.

И поред мноштва радова, нажалост, не постоји јединствена дефиниција друштвеног капитала. У поређењу с развојем теорије хуманог капитала, који карактерише постојање високог степена сагласности у погледу његове природе и мерења, изградњу конзистентне теорије друштвеног капитала опструира постојање више различитих, али подједнако аналитички корисних приступа. У зависности од теоријске позиције у анализи концепта, нагласак се ставља на различите процесе и односе.

У социолошкој литератури, у концептуализацији друштвеног капитала нагласак је на организацијама на локалном нивоу, као што су локалне асоцијације, групе грађана и неформалне мреже, које подстичу развој поверења и реципроцитета, чиме се охрабрују активности од заједничког интереса. У политичким наукама, наглашава се улога институција и политичких и друштвених норми које обликују понашање појединца. Друштвени капитал односи се на оно везивно ткиво које држи групе и друштво заједно — заједничке вредности, норме и институције (Naguan, 1999:1). Заснива се на високом степену међусобног поверења, као и на кредибилитету јавних и политичких институција, које установљавају и одржавају владавину права, чинећи разменске односе транспарентнијим и сигурнијим.

У социологији и политичким наукама, друштвени капитал дефинише се, углавном, као *атрибути друштва*, као квалитет мрежа и односа које омогућавају појединцима да сарађују и делују колективно. Из тих разлога, друштвени капитал има одлике *јавног добра*, које обезбеђује постизање виших нивоа ефикасности и продуктивности. Друштвени капитал односи се на оно везивно ткиво које држи групе и друштво заједно — заједничке вредности, норме и институције.

Разлика између социолошке дефиниције друштвеног капитала и одговарајуће дефиниције у политичким наукама је у различитом нивоу анализе. С обзиром на то да се, углавном, баве малим групама, социолози се усредсређују на друштвени капитал унутар тих група. Отуда и њихов интерес за позитивне и негативне последице друштвеног капитала. Насупрот томе, у политичким наукама, где се анализирају шире заједнице и нације, природни фокус је на нивоу друштвеног капитала између група. Индикатори који се користе — излазност на изборе, чланство у добровољним асоцијацијама, ниво генерализованог поверења — треба да укажу на степен развијености друштвеног капитала на нивоу читаве заједнице. Из овог угла гледано, друштвени капитал, углавном, продукује корисне ефекте.

У *економској науци*, друштвени капитал дефинише се, углавном, као *атрибути појединца*, потенцијал појединца да активира и ефикасно мобилише мрежу друштвених веза заснованих на блискости (у друштвеном простору), а које се одржавају симболичком и материјалном разменом. У

том контексту, друштвени капитал има карактеристике *приватног добра*, које појединац акумулира и користи за остварење својих циљева.

Друштвени капитал је по атрибут појединца у друштвеном контексту. Појединац може да користи друштвени капитал кроз сврсисходну активност и да трансформише друштвени капитал у економски добитак. Та могућност међутим, зависи од карактеристика постојеће друштвене структуре. Мера у којој појединац има приступ ресурсима кроз друштвени капитал зависи од друштвених веза, њихове јачине и количине ресурса доступних кроз те везе. Индивидуални избор може у одређеној мери да одреди јачину и размере ових веза, али нису све друштвене везе предмет избора.

Можемо да говоримо о инструменталном и функционалном приступу друштвеном капиталу у економској науци. *Инструментални приступ друштвеном капиталу* односи се на схватање друштвеног капитала као индивидуалне преференције, при чему се акумулација друштвеног капитала посматра кроз *cost-benefit* анализу, полазећи од претпоставке да ће појединци акумулирати друштвени капитал све док су гранични приходи њихове инвестиције позитивни. Из перспективе теорије рационалног избора, могуће је описати друштвени капитал као *input* у функцији корисности и производној функцији. Бекер (B e c k e r 1964, 1996) описује друштвени капитал као посебну врсту интермедијарног добра у производњи, који се појављује и као један од аргумента у функцији корисности појединца. Појединци рационално инвестирају у друштвени капитал у контексту максимизације корисности. Друштвени капитал је у том смислу индивидуални ресурс, који у сврху максимизације корисности користи савршено рационални и информисани актери.

Овај приступ занемарује то да друштвени капитал није индивидуални ресурс, већ да егзистира у односима између појединаца, а то даље значи да инвестиције једног појединца зависе од инвестиција других. Друго, инструментални приступ друштвеном капиталу занемарује чињеницу да се многе друштвене организације и асоцијације оснивају из разлога који су, углавном, неекономске природе (van St a v e r e n, 2000).

Функционални приступ друштвеном капиталу одражава идеју о друштвеном капиталу као ресурсима или механизму за релативизирање тржишних недостатака, при чему је пажња усмерена само на ефекте друштвеног капитала, без објашњења начина на који се он акумулира. Овај приступ занемарује каузални механизам који резултира економским користима. Истовремено, игнорише чињеницу да друштвени капитал понекад има супротне ефекте и да не води увек економским користима (случај организованог криминала). Занемарује се друштвена конструкција индивидуалног избора, разлике у приступима и контроли над ресурсима, и негативни ефекти појединих друштвених норми у одређеним групама.

ДРУШТВЕНИ КАПИТАЛ КАО ИНСТРУМЕНТ РЕЛАТИВИЗОВАЊА ТРЖИШНИХ НЕДОСТАКА

Покушавајући да објасни како друштвене структуре, институције и обичаји могу да се формирају на основу индивидуалне оптимизације, односно да се оне објасне логиком рационалног избора, економска наука је знатно проширила своје подручје анализе. Аналитичко „квadratирање круга”, извлачењем друштвеног из индивидуалног, а не обрнуто, представљало је кључни момент који је омогућио економској науци да адресира неекономске чиниоце и на тај начин прошири свој аналитички терен.

Почетни корак у том процесу представљало је сазнање да тржишта функционишу различито кад купци и продавци имају несавршене информације о добрима која се размењују, или о понашању других. Укључивање претпоставке о несавршеним информацијама, посебно асиметричним информацијама између купаца и продаваца, показало се на почетку као продуктивно у разумевању појединачних тржишта; између осталог, тржишта половних аутомобила и осигурања. Ширење ове претпоставке на институције и друштвене односе омогућило је неокласичној економији да искорачи изван традиционалних оквира.

Полазећи од претпоставке да су тржишне функције модификоване постојањем несавршених информација, традиционално неекономски феномени могу да се објасне тако што појединци улазе у међусобне интеракције управо с циљем превазилажења непотпуних информација. Формирање удружења, на пример, за неекономске сврхе или на основу неекономских критеријума, може да буде индиректан начин добијања информација о тржишним трансакцијама. Другим речима, нетржишни односи су начин компензације за непотпуне информације на тржишту. Наоко неоптималне форме понашања као што су поверење, реципроцитет, обичаји и норме јесу оптималан одговор појединаца на тржишне имперфекције.

Претходна анализа омогућава нам да ситуирамо потенцијал идеје друштвеног капитала унутар трајекторије економске науке. Нетржишне форме индивидуалних интеракција, посебно ако су корисне у кориговању тржишних несавршености, чине друштвени капитал. Он обухвата читав низ друштвених механизма и институција који су рационалан одговор на информационе несавршености. Друштвени капитал представља „капитал” зато што има економске ефекте, односно обезбеђује ток прихода са становишта појединаца. Уз то, друштвени капитал има атрибут друштвени зато што укључује нетржишне интеракције између појединаца, које имају економске ефекте (Collier, 1998:18).

Поменуте промене прошириле су аналитички терен неокласичне економије тако што су учиниле ендогеним оно што је претходно сматрано егзогеним, и стављањем нагласка на интеракције између тржишта и нетржишних фактора. То је довело до настанка читавог низа нових теоријских праваца — нова институционална економика, нова политичка економија итд., у којима информационе асиметрије и несавршености

представљају базу на основу које се анализирају различити неекономски феномени. Једна од области у којој се метод економске анализе примењује на оно што се некада сматрало неекономским тереном је теорија ендогеног раста. Унутар ове теорије, фактори као што су технолошке промене или политика, претходно сматрани егзогенима, сада постају ендогени. Поменути фактори, који се сада објашњавају методолошким индивидуализмом, уз признавање информационих и тржишних несавршености, потенцирају се као један од кључних узрока разлике у стопама привредног раста међу земљама. На тај начин, историјски и друштвени феномени једноставно се свде на средства за превазилажење информационих асиметрија?

Друштвени капитал добија све истакнутије место у економским истраживањима унутар Светске банке, а и шире. Свеобухватан програм истраживања и популаризације концепта започет је и у њему су учешће узели водећи економисти Светске банке, укључујући Џ. Штиглица (Stiglitz, 1998). Друштвени капитал означен је „недостајућом кариком” у разумевању економског развоја. Израз „друштвени” указује на друштвену утемељеност економских активности. На одређени начин то представља експлицитно признање да је *mainstrim* у економској науци својевремено избацио друштвену компоненту из економске анализе и да је сада време да се она поново врати.

ДРУШТВЕНИ КАПИТАЛ И РАЦИОНАЛНИ ИЗБОР

Из перспективе других друштвених наука, економска наука се заноси на методолошком индивидуализму, према коме се друштво сагледава кроз агрегирање понашања квазиаутономних појединаца. Штавише, економска наука је далеко отишла с посебном верзијом методолошког индивидуализма, оном у којој су преференције одређене егзогено, тј. дате су и нити се објашњавају, нити ситуирају у историјски и друштвени контекст. Мотивација економских актера ограничава се на максимизацију корисности, а понашање појединаца објашњава у односу на остварење највеће могуће сатисфакције егзогених преференција. Зато што је израђена на основама методолошког индивидуализма, њени концепти су вечни (ванвременски) и универзални.

У неокласичној економској анализи, друштвени односи третирају се као тржишни односи. Капитал, рецимо, није продукт капитализма као друштвено и историјски специфичне форме економске организације, већ се схвата као категорија везана за појединца и њему својствено рационално понашање. Да ли ћу учити или гледати телевизију ствар је избора између инвестиција и потрошње, као и код доношења одлуке о томе да ли доходак утрошити у потпуности или један део издвојити у сврху штедње. Поистовећивање друштвених односа с тржишним, базираним на рационалном избору, везује се за Гарија Бекера. Он се често апострофира као економиста који је у примени теорије рационалног избора отишао најдаље. Концепт друштвеног капитала омогућио му је да

објасни мноштво економских и друштвених појава путем методолошког индивидуализма и економске рационалности. Полазећи од тога да су многе активности које се сматрају неекономским заправо економске по својој природи, он је економским приступом објашњавао тако различите појаве као што су пушење, зависност од дроге, посвећеност цркви, разводе, насиље, патриотизам и државну пропаганду. Примењујући методолошки индивидуализам на све сфере (видове) понашања појединаца, економска теорија претендује да објасни феномене традиционално лоциране изван сфере економике, као што су област права, социологије, политичких наука, антропологије. Укључивањем друштвеног аспекта у економску анализу, по Г. Бекеру (V e s k e r, 1996), не жртвују се ни егзогене преференције, нити принцип максимизације корисности. Концепт друштвеног капитала омогућава да се, уз задржавање принципа максимизације корисности и егзогених преференција, прошири област примене теорије рационалног избора. Поставља се питање како је Бекер постигао објашњење друштвеног на бази индивидуалног?

Постојеће преференције су егзогено одређене и представљају функцију добара и услуга које појединац тренутно троши, као и личног (*personal capital*) и друштвеног капитала. За неокласичну економику, почетна основа у дефинисању капитала јесу материјални ресурси који су у стању да допринесу увећању производње, са сврхом повећања потрошње у будућем периоду. Акумулација капиталних добара обезбеђује већу потрошњу у будућности него што је то могуће у текућем периоду. Укратко, капитал треба у основној инстанци разумети као материјалне ресурсе који директно или индиректно доприносе будућем благостању. Међутим, одредница физички није неопходна. Да би нешто било капитал, све што је потребно је да обезбеђује приносе у будућем периоду. Отуда, финансијски капитал и људски капитал не морају да постоје у некој видљивој форми да би били капитал. Као што се хумани капитал формира кроз учење на послу, текућа потрошња и искуство мењају капацитете појединца да остварује корисност од добара и услуга у будућности, што Бекер дефинише као „лични капитал”. Лични капитал је капитал зато што је резултат акумулације искуства у прошлости и обезбеђује приносе у будућности. Појединци у интеракцији с друштвом добијају ресурсе и стичу искуство, преко тржишта или других механизма. Оптимални избор води њиховој личној еволуцији, али и еволуцији друштва.

Лични и друштвени капитал еволуирају током живота појединца као последица индивидуалног и друштвеног искуства, што се одражава на избор. Ове промене везују се с рационалним избором тако што се еволуција корисности из проширених преференција (*extended preferences*) своди на ствар избора, који је под родитељским или другим утицајем и подложен случајним флукуацијама. Једини разлог зашто се преференције или функције корисности мењају је што се биолошки дате преференције мењају кроз искуство, било као резултат оптималног избора, било као резултат случајних догађаја. Утицај детињства и других искустава на избор може да објасни зашто богати и сиромашни, људи беле

и црне пути, мање и више образовани, и они који живе у земљама с потпуно различитом традицијом, имају функције корисности које су радикално различите.

Функција корисности тако постаје независна од времена и представља стабилну функцију количине потрошних добара и капиталних добара. „Проширена функција корисности ... стабилна је јер укључује прошло искуство и друштвене факторе” (Вескер, 1996: 5). На тај начин, она добија универзалну применљивост у објашњењу људског понашања. Штавише, она представља филтер кроз који се утицај друштвених фактора инкорпорира у економску анализу. „Аналитички хоризонти рационалног избора постају на тај начин неограничени: лични и друштвени капитал су круцијални, не само за разумевање зависности ... већ такође укупног понашања у текућем и у протеклом периоду” (Вескер, 1996: 6).

Друштвени капитал овде постаје ствар рационалног избора. Појединци бирају друштвене мреже на начин који ће максимизирати њихову корисност. Међутим, када се појединац определи за мрежу, она ограничава његов избор јер појединац има незнатан утицај на њено функционисање.

ЗАКЉУЧАК

Упркос проблемима везаним с дефинисањем и операционализацијом концепта, друштвени капитал је подстакао низ веома важних емпиријских истраживања и преиспитивање утицаја друштвених односа, друштвених мрежа, итд., на економски развој и квалитет живота. Посматрајући ове феномене кроз призму рационалног избора, економска наука је знатно проширила свој аналитички терен на оне области које су традиционално представљале предмет истраживања других друштвених наука. С обзиром на то да користи универзалне категорије попут производње, потрошње и корисности, економска наука је и раније покушавала да не-економске феномене инкорпорира у анализу рационалног избора. Тек су се, међутим, у последњих неколико деценија у економској науци створили услови да се развије анализа институција, обичаја и осталих неекономских детерминанти економске активности.

Теоријска истраживања друштвеног капитала пружају основу за дијалог између друштвених наука и теоријски напредак, односно, богатије и боље тумачење друштвених и економских појава и процеса. Унутар економске науке остварен је значајан напредак у разумевању веза између економске и неекономске сфере, укључујући механизме путем којих институције утичу на понашање економских актера (преко норми, обичаја, итд.), и друштвених и психолошких механизма путем којих утичу на индивидуалне преференције. Међутим, и поред евидентних промена, економска наука није се вратила на позиције које је имала пре маргиналистичке револуције. Иако отвара нове просторе за економску анализу, мало је вероватно да ће концепт друштвеног капитала имати значајнији утицај на тврдо језгро економске науке. Ортодоксна неокласична економска анализа зависи од високо формализованих математичких модела.

С укључивањем друштвених фактора, број варијабли које је потребно математички моделирати постаје веома велики. Из тог разлога, мало је вероватно да ће друштвени капитал постати саставни део тврдог језгра економске науке под јединственом и конзистентном дефиницијом. Неокласична економска теорија остаје укореењена у методолошком индивидуализму, мада са оптимизацијом у контексту несавршених и асиметричних информација. Иако се, донекле, указује на улогу историјских специфичности, нема битнијих промена у односу на концептуални апарат. Историја је важна само у смислу да ствара друштвене и економске структуре и обичаје, који детерминишу будуће исходе. Будући да свако преиспитивање идеја неокласичне економике захтева прихватање методолошког и теоријског терена неокласике од стране других друштвених наука, неокласична економика доживљава се као нетолерантна за друге приступе и потпуно игнорантна у односу на друге друштвене науке.

ЛИТЕРАТУРА

- Abramovitz, Moses (1986). Catching Up, Forging Ahead, and Falling Behind, *Journal of Economic History*, Vol. 46, No. 2 (June), pp. 385—406.
- Becker, Gary (1964). *Human Capital*. Chicago: University of Chicago Press.
- Becker, Gary (1996). *Accounting for Tastes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1972). *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre and Jean-Claude Passeron (1977). *Reproduction in Education, Society, Culture*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Bourdieu, Pierre (1986). The Forms of Capital, in: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Richardson J. (ed.), New York: Greenwood, pp. 241—248.
- Coleman, James (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*, 94/Supplement: pp. 95—120.
- Collier, Paul (1998). Social Capital and Poverty, Social Capital Initiative Working Paper No.4, Washington, DC: World Bank.
- Hall, Robert E. and Charles I. Jones (1999). Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker Than Others?, *Quarterly Journal of Economics*, No. 14(1), pp. 83—116.
- Hanifan, Lyda J. (1920). *The Community Center*, Boston: Silver, Burdett and Co.
- Loury, Glenn (1977). A Dynamic Theory of Racial Income Differences, u *Women, Minorities, and Employment Discrimination*, Wallace, P.A., i Le Mund A, Lexington, MA: Lexington Books, pp. 94—107.
- Narayan, Deepa (1999). Bonds and Bridges: Social Capital and Poverty, Policy Research Working Paper 2167, Poverty Reduction and Economic Management Network, Washington, D.C.: The World Bank.
- Putnam, Robert D., Robert Leonardi and Raffaella Y. Nanetti, (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton: Princeton University Press.
- Ritzen, J. (2001). Social cohesion, Public Policy and Economic Growth — Implication for OECD Countries, in: *The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well-Being*, Helliwell, J. F. (ed.), International

- Symposium Report, OECD and Human Resources Development, Canada.
<http://www.hrdc-drhc.gc.ca/arb>.
- Stiglitz, Joseph (1998). *Towards a New Paradigm for Development: Strategies, Policies and Processes*, Prebisch Lecture, Geneva: UNCTAD.
- Van Staveren, Irene (2000). Social Capital, the Economy and Education in Historical Perspective, in: *Social Capital – Critical Perspectives*. Baron, Stephen. et al. (eds.), Oxford: Oxford University Press.
- World Bank (1998) *Assesing Aid: What Works, What doesn't and Why*, New York: Oxford University Press.

SOCIAL CAPITAL CONCEPT AND ECONOMICS “IMPERIALISM”

by

Nataša Golubović

Summary

From the perspective of economic science social capital opened space for the analysis of social structure, social norms and institutions i.e. for the analysis of the long neglected influence of socio-cultural factors on economic changes and processes. Trying to explain how social structures emerge on the basis of individual optimization, i.e. to explain them by the logic of rational choice, economic science widened its analytical domain. The explanatory scope of the basic neoclassical principles has been considerably widened to incorporate what has previously been considered to be the analytical terrain of other social sciences. This process has been labelled in scientific circles as “colonisation” of social sciences, or economics “imperialism”.

The goal of this paper is to determine the implications of these changes for the relation between economic science and other social sciences.